

Op 24 oktober jl. heeft de Europese Commissie haar werkprogramma voor 2018 gepubliceerd met daarin respectievelijk een overzicht van de 26 nieuwe initiatieven voor 2018 (bijlage 1). Daarnaast zijn er 13 REFIT-initiatieven waarvan wordt voorzien dat ze in 2018 worden aangenomen (Bijlage 2). Verder zijn er 66 lopende voorstellen die prioritair zullen worden behandeld (Bijlage 3), bijna een verdubbeling ten opzichte van vorig jaar. Daarnaast zijn 15 voorstellen die zullen worden teruggetrokken (Bijlage 4) en drie stukken vigerende regelgeving die vervallen zullen worden verklaard (Bijlage 5). Dit is een vermindering van het aantal REFIT-voorstellen t.o.v. voorgaande jaren en bijna een verdubbeling van het aantal prioritaire dossiers. Reden hiervoor is de huidige Commissie aan het laatste deel van haar zittingsperiode begonnen is waardoor enerzijds veel voorstellen in onderhandeling zijn in de Raad en het Europees Parlement, en anderzijds bijv. veel REFIT-voorstellen al afgedaan zijn. Het kabinet zal niettemin de ambities en de vorderingen van de Commissie nauwlettend blijven volgen.

Eén van de prioriteiten van de Europese Commissie is het evalueren van bestaande wet- en regelgeving, deze te verbeteren waar het kan en ervoor te zorgen dat nieuwe regelgeving niet leidt tot problemen met het subsidiariteitsbeginsel. De overkoepelende strategie hiervoor is *Better Regulation*. Het REFIT-programma is onderdeel van de betere regelgevingsagenda en identificeert kansen voor vereenvoudiging van regelgeving en het verminderen van onnodige administratieve lasten en kosten voor bedrijven, burgers en medeoverheden. Bij het werkprogramma heeft de Commissie ook de mededeling «*Completing the Better Regulation Agenda: Better solutions for Better results*» gepresenteerd, samen met het REFIT-scoreboard en een overzicht van de resultaten van de inspanningen van de Unie op het terrein van Betere Regelgeving. Het Kabinet heeft met interesse kennisgenomen van deze documenten zal het parlement via een BNC-fiche over de mededeling informeren. Het kabinet is voorstander van een effectieve Europese Unie en is voorstander van het aanpassen en afschaffen van wet- en regelgeving indien dit bijdraagt aan een beter functionerende EU.

Zoals gebruikelijk zullen beide Kamers op basis van de voornemens van de Europese Commissie hun eigen Europese prioriteiten bepalen. Die prioriteiten zijn in sterke mate richtinggevend voor het Communicatie tussen kabinet en parlement over de Nederlandse inbreng in de besluitvorming in EU-verband. Deze appreciatie is mede opgesteld ten behoeve van de te maken afwegingen rond de prioriteitsstelling van de Kamers. In het onderstaande overzicht zullen, ingedeeld naar behandelende vaste Kamercommissie, de – in de ogen van het kabinet – belangrijkste elementen uit het werkprogramma van de Commissie voor 2018 worden uitgelicht. Tenzij expliciet anders wordt vermeld, betreffen verwijzingen naar concrete aangekondigde voorstellen de voorstellen uit bijlage I, de nieuwe initiatieven voor 2018.

Na bovenstaande schets van de context, de uitdagingen en van de prioriteiten van dit kabinet gaat dit deel van de Staat van de Unie meer in detail in op de plannen van de Commissie, uiteengezet in haar werkprogramma voor 2018 en de kabinetsappreciatie daarvan.

Binnenlandse Zaken

Hoewel bijlage I van het werkprogramma voor 2018 geen voorstellen bevat op dit terrein, zal BZK nauw betrokken zijn bij voorstellen die relevant zijn voor BZK-beleid, maar waarvan de voortrekkersrol bij andere departementen ligt.

Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Het kabinet zet actief in op eerlijke vrijhandel. Moderne handelsakkoorden zijn hiervoor een belangrijk middel. Ze gaan niet alleen over markttoegang van goederen en diensten, maar ook over het creëren van een gelijk speelveld voor onze bedrijven en het naleven van internationale afspraken op het gebied van arbeid en milieu en mondiale doelen zoals de SDG's. Een modern akkoord tornt niet aan onze Europese standaarden op het gebied van voedselveiligheid, dierenwelzijn en milieu en waarborgt de beleidsvrijheid van overheden. Afspraken over investeringsbescherming zijn volgens het kabinet met name relevant wanneer het nationaal rechtssysteem in het partnerland minder goed is ontwikkeld.

De komende onderhandelingen met Australië en Nieuw-Zeeland over bilaterale handelsakkoorden tussen de EU en de beide landen moeten volgens het kabinet aan deze voorwaarden voldoen. De akkoorden kunnen gunstige omstandigheden creëren voor een verdere toename van de handel en investeringen tussen de EU en deze landen en een bijdrage leveren aan de Europese inclusieve, duurzame en klimaat neutrale groeiagenda.

Het kabinet is voorstander van een snelle afronding van de lopende onderhandelingen over een nieuw handelsakkoord met Mercosur en Japan en de modernisering van het akkoord met Mexico. De betreffende landen zijn belangrijke handels- en investeringspartners voor ons land. De onderhandelingen gaan niet alleen om het (verder) liberaliseren van de wederzijdse handel, maar ook om het wegnemen van non-tarifaire belemmeringen. Nu de VS een meer protectionistische koers lijkt te varen, vindt het kabinet het belangrijk dat de EU nieuwe allianties sluit met strategische partners op het gebied van handel en investeringen. Mercosur en Japan zijn hier goede voorbeelden van. Het kabinet is ook voorstander van afronding van de onderhandelingen met Singapore en Vietnam en met voortvarend aanpakken van de onderhandelingen met Indonesië.

Binnen de EU loopt een aantal wetgevingstrajecten op handelspolitiek gebied. De langstlopende trajecten betreffen de modernisering van het handelsdefensief instrumentarium en het Commissievoorstel voor een internationaal aanbestedingsinstrument. Het kabinet kan alleen instemmen met modernisering van het handelsdefensief instrumentarium als de balans tussen producenten en gebruikersbelangen behouden blijft. Het kabinet is geen voorstander van een internationaal aanbestedingsinstrument, omdat er geen aanwijsbaar probleem is op dit gebied en een dergelijk instrument leidt tot extra kosten voor het bedrijfsleven. De Commissie heeft recent een wetsvoorstel gepresenteerd voor een Europees raamwerk voor de toetsing door lidstaten van buitenlandse investeringen uit niet EU-staten op grond van nationale veiligheid en openbare orde. Hoewel het kabinet een toegevoegde waarde ziet in een samenwerkingsvorm tussen lidstaten bij grensoverschrijdende buitenlandse investeringen met grensoverschrijdende effecten, staat het kabinet kritisch tegenover wenselijkheid en toegevoegde waarde van een dergelijk raamwerk, onder meer omdat nationale overheden zowel de bevoegdheid

als voldoende ruimte hebben om maatregelen te nemen om de nationale veiligheid en openbare orde te beschermen.

Buitenlandse Zaken en Defensie

De Commissie stelt in het werkprogramma dat zij in 2018 een mededeling zal publiceren over de mogelijkheid om over bepaalde onderwerpen van het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid (GBVB) te stemmen met gekwalificeerde meerderheid. Het kabinet steunt de Commissie in haar streven naar meer efficiëntie en consistentie in de implementatie van het GBVB. Dit versterkt de positie van de EU in de wereld, en daarmee die van Nederland. Het Kabinet deelt de visie van de Commissie dat hiertoe mogelijkheden moeten worden verkend. De voorgestelde mededeling kan daarbij instrumenteel zijn. Voor eventuele uitwerking van voorstellen tot het gebruik van gekwalificeerde meerderheid bij stemming v.w.b. GBVB-onderwerpen zal overigens consensus vereist zijn onder EU-lidstaten. Het Nederlandse standpunt zal nader bepaald worden na ontvangst en bestudering van de mededeling.

De Commissie zal zich in 2018 bij de implementatie van de EU *Global Strategy* richten op de verdere versterking van de samenwerking ten aanzien veiligheid en defensie. Hierbij zal bijzondere aandacht uitgaan naar het vergroten van samenwerking en innovatievermogen van de Europese defensie-industrie. Het Europees Defensiefonds (EDF) speelt hierbij een centrale rol. De Commissie streeft naar snelle implementatie van het EDF, inclusief het voorstel voor een Europees industrieel ontwikkelingsprogramma (*European Defence Industry and Development Programme*, EDIDP). Verder zal bij de uitwerking van de EU *Global Strategy* veel aandacht uitgaan naar de uitwerking van regionale strategieën, o.a. ten aanzien van Azië en Latijns-Amerika.

Het kabinet pleit voor spoedige uitvoering van de EU *Global Strategy* over de volledige breedte van het externe optreden van de Unie. Gelet op de geopolitieke en veiligheidsuitdagingen waar de Unie mee wordt geconfronteerd, benadrukt het kabinet het belang van effectief extern optreden van de Unie. Het kabinet verwelkomt de verdere implementatie van het veiligheids- en defensiespoor van de EU *Global Strategy*. Nederland verwelkomt een snel akkoord tussen de Raad en het Europees Parlement in 2018 over een industrieel ontwikkelingsprogramma, als onderdeel van het EDF. Nederland zal daarbij aandacht blijven vragen voor het belang van grensoverschrijdende samenwerking en de positie van kleine en middelgrote ondernemingen door het bevorderen van een gelijk speelveld.

Het kabinet verwelkomt in het kader van de uitwerking van de EU *Global Strategy* de voorgenomen nieuwe raamwerken voor samenwerking met India, Iran en Irak. Nederland is er o.a. voorstander van dat de betrekkingen tussen de EU en Irak hoog op de agenda blijven staan en bepleit een actievere rol van de EU ten aanzien van Irak.

Economische Zaken en Klimaat

Voor het kabinet is het essentieel dat Europa de nodige stappen zet om Europa voorop te laten lopen op het gebied van digitalisering. Nederland is tevreden dat de Commissie in de mid-term review in 2017 haar ambities op het gebied van de digitale interne markt heeft geactualiseerd. Digitalisering gaat immers zo snel, dat de duur van het mandaat van de Commissie hier zo min mogelijk invloed op zou moeten hebben. Het kabinet blijft toegewijd aan de ambitie van de Europese Raad om de digitale interne marktstrategie uiterlijk in 2018 af te ronden. Het kabinet

blijft bij deze agenda aandacht houden voor mogelijke gevolgen voor de administratieve lasten voor bedrijven burgers en medeoverheden. Het kabinet verwelkomt de aangekondigde initiatieven op het gebied van digitalisering, en zal deze te zijner tijd individueel op hun merites beoordelen.

De Commissie kondigt aan dat zij op korte termijn met een voorstel zal komen om (onderdelen van) de EU-energiewet- en regelgeving, het zogenaamde derde pakket en daaruit volgende netcodes, ook van toepassing te verklaren op gasleidingen met derde landen. Het kabinet wacht de voorstellen van de Commissie met belangstelling af. Bij de beoordeling van deze wetgeving is het voor Nederland van belang wat de voorstellen betekenen voor de bereidheid van marktpartijen om te investeren in gasleidingen met de EU.

De Commissie kondigt aan een mededeling te presenteren over de toekomst van het EU energie- en klimaatbeleid, waaronder de toekomst van het Euratom Verdrag en de mogelijkheden om het Europees Parlement een medewetgevende rol te geven conform artikel 192 (2) van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie. Het kabinet wacht de mededeling van de Commissie met belangstelling af, in het bijzonder de gedachten van de Commissie over nut en noodzaak van een wijziging van het Euratom Verdrag.

De Europese Commissie kondigt een mededeling aan over een efficiënter wetgevingsproces bij wetsvoorstellen die aan de interne markt raken. In de mededeling zal de Commissie ingaan op de mogelijkheid om de besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid uit te breiden naar terreinen waar nu nog met eenparigheid van stemmen wordt beslist. Artikel 48 van het EU-verdrag biedt hiertoe namelijk de mogelijkheid. Naar verwachting zal de Europese Commissie uitbreiding van besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid met name op aanpalende terreinen van de interne markt beogen, zoals mogelijk belastingen of sociale zekerheid. Het kabinet zal de uiteindelijke mededeling pas definitief kunnen beoordelen na publicatie, maar is van mening dat uitbreiding van besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid een zorgvuldige afweging vergt. Ook moet een zorgvuldige bescherming worden gewaarborgd van publieke belangen, zoals openbare veiligheid en bescherming van mens, dier en milieu.

Europese Zaken

In mei 2018 zal naar verwachting een eerste voorstel van de Commissie voor het nieuwe Meerjarig Financieel Kader (MFK) (per 2021) aan de Raad worden gepresenteerd. Op basis van dit voorstel zal de komende jaren worden onderhandeld, om op tijd en met unanimitéit een raadspositie te bereiken. Tegelijkertijd dient een akkoord te worden bereikt over de inkomstenzijde van het MFK, het Eigen Middelen Besluit (EMB). Voor het kabinet staat centraal dat het nieuwe MFK toekomstbestendig, flexibel en financieel houdbaar moet zijn. Dat betekent dat het kabinet streeft naar een ambitieuze hervorming van het MFK, waarbij Europese Toegevoegde Waarde centraal staat en voldoende aandacht moet zijn voor de prioriteiten onderzoek, innovatie, klimaat, duurzaamheid en veiligheid. De EU-begroting moet voldoende flexibel zijn om in te spelen op onvoorziene omstandigheden. Het kabinet zet in op het voorkomen van het stijgen van de afdrachten in het volgende MFK. De Nederlandse netto-betalingspositie moet daarnaast in lijn liggen met lidstaten met een vergelijkbaar welvaartsniveau.

Nederland heeft ingestemd met het *Sustainable Development Goals* (SDG) akkoord en is voortvarend aan de slag gegaan met de uitvoering van de doelen. Hierbij is tevens het naleven van het Parijs-akkoord van groot belang. Het kabinet ziet in het behalen van de doelen ook een belangrijke rol voor de EU weggelegd, en pleit hierbij ook voor een voortvarende uitvoering op EU-niveau: geen nieuwe structuren, wel concrete stappen. Het voorstel van de Commissie om in 2018 in kaart te brengen welke stappen er gezet moeten worden richting 2030 om de doelen te bereiken past dan ook in deze inzet. Nederland heeft er al eerder voor gepleit dat de Commissie een analyse uit gaat voeren om tekortkomingen in relevante beleidsterreinen vast te stellen en zal de Commissie ertoe oproepen om, conform de in juni aangenomen Raadsconclusies, dit mid-2018 te doen. Verder verwelkomt Nederland de oprichting van het Multistakeholder platform, en acht het van belang dat zij ook betrokken worden bij het werk voor de reflectie paper en de input voor het lange-termijn beleid. Hierin moet zowel de interne als externe dimensie van de SDGs worden meegenomen. Nederland acht het daarnaast van belang dat de implementatie van de SDG-agenda ook wordt meegenomen in de discussies voor het nieuwe MFK.

De Commissie kondigt een strategie aan om Montenegro en Servië beter te ondersteunen op het gebied van rechtsstaat, fundamentele rechten, corruptie- en misdaadbestrijding en de algehele stabiliteit in de regio in het kader van hun toetredingsproces. Het kabinet ziet een strikt en fair toetredingsproces als een effectief instrument voor het bevorderen van stabiliteit in de landen van de Westelijke Balkan door hervormingen op het gebied van de rechtsstaat, democratisering en goed bestuur te stimuleren. Stabiliteit in de buurlanden van de Unie is om tal van redenen van essentieel belang voor de EU en Nederland, onder andere met het oog op het tegengaan van grensoverschrijdende criminaliteit en irreguliere migratie. Het kabinet blijft daarom gecommitteerd aan het toetredingsproces en zal zich ook bilateraal blijven inzetten om landen te ondersteunen in dit belangrijke hervormingstraject. Dat de Commissie nu meer aandacht wil besteden aan fundamentele kwesties zoals de rechtsstaat, mensenrechten, corruptie- en misdaadbestrijding en stabiliteit in de regio vindt het kabinet een goede zaak. Het staat buiten kijf dat daarbij onverkort moet worden vastgehouden aan de vastgestelde criteria van het toetredingsproces en het principe van eigen verdienste. Het kabinet wacht de strategie van de Commissie af.

Wat betreft de visie van de Commissie op de mogelijke creatie van een permanente en democratisch aansprakelijke Europese Minister van Economie en Financiën zal het kabinet haar aanstaande brief over de toekomst van de EMU aangrijpen om ook aan dit onderwerp aandacht aan te besteden (zie onder «Financiën»).

Het kabinet verwelkomt het voornemen van de Commissie om communicatie binnen de Unie te versterken. Daarbij beoogt de Commissie niet alleen de dialoog tussen de lidstaten en instellingen te verbeteren, maar zich juist ook te richten op de versterking van de dialoog met burgers, bedrijven en medeoverheden. Het betrekken van de burger in de Europese besluitvorming acht het kabinet essentieel voor een daadkrachtig, verenigd en democratisch Europa. Hierbij zijn transparantie en het afleggen van verantwoording fundamentele middelen voor de versterking van de democratische legitimiteit. Het kabinet hecht dan ook veel waarde aan de oproep van de Commissie om snel tot overeenstemming te komen over een interinstitutioneel akkoord inzake een verplicht transparantieregister voor de drie instellingen. Daarnaast heeft de Commissie in het kader van de beter wetgeven-agenda reeds veel initiatieven genomen, zoals de *citizens' dialogues* en een voorstel tot herziening van het

Europees Burgerinitiatief, die een aanzienlijke bijdrage hebben geleverd aan het betrekken van burgers bij Europese besluitvorming. Het kabinet ziet uit naar de voortzetting van deze agenda.

Een sterk Europa is ook efficiënt en dient zich te richten op de zaken die ertoe doen. Het kabinet verwelkomt het voornemen van de Commissie om efficiënt en democratisch te reageren waar en wanneer dat wordt vereist. Dit houdt in dat de Commissie zich niet met ieder aspect in het dagelijks leven van de burger zal bemoeien. Het kabinet ziet uit naar voorstellen die de subsidiariteit en proportionaliteit van het handelen van de Commissie zullen versterken. Dit geldt ook voor voorstellen om competenties weer terug te geven aan de lidstaten in de gevallen waar dat zinvol is. Het uitgangspunt van de Commissie dat de EU alleen handelt waar het optreden ook daadwerkelijk toegevoegde waarde heeft, ligt dan ook volledig in lijn met het kabinetsstandpunt.

De Europese Unie, is ook een unie van waarden; waarden die niet altijd vanzelfsprekend zijn en die in het gedrang kunnen komen. De huidige ontwikkelingen zetten ertoe aan naar nieuwe instrumenten en mogelijkheden op EU-niveau te kijken. De Europese Commissie heeft dit aangekondigd in het Commissie Werkprogramma voor 2018. De regering ziet deze voorstellen met belangstelling tegemoet.

Financiën

Op het terrein van belastingen zullen in 2018 de onderhandelingen over de gemeenschappelijke (geconsolideerde) heffingsgrondslag voor de vennootschapsbelasting (C(C)CTB) worden voortgezet. Nederland zal zich in deze onderhandelingen kritisch opstellen, in de wetenschap dat meerderheden in de Eerste en Tweede Kamer subsidiariteitsbezwaren bij de CCTB- en CCCTB-voorstellen hebben. Volgend op haar mededeling over eerlijke belastingheffing in de digitale economie zal de Commissie werken aan een richtlijnvoorstel voor het belasten van winsten van multinationals die opereren in de digitale economie. Of een dergelijk richtlijnvoorstel daadwerkelijk wordt ingediend, hangt af van het al dan niet bereiken van een resultaat van de besprekingen in de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), waar onderzocht wordt op welke wijze kan worden verzekerd dat ook bedrijven in de digitale economie daadwerkelijk belasting betalen op de plaats waar zij hun winsten maken.

Op het gebied van de btw zullen in Raadsverband verschillende voorstellen worden besproken, zoals het recent gepubliceerde wetgevend pakket met *quick fixes* voor het huidige btw-systeem en de hoekstenen voor een definitief btw-systeem voor intra-EU business-to-business (B2B)-handelsstromen. Ook zal aandacht uitgaan naar het voorstel over de hervorming van btw-tarieven, het voorstel om bestaande instrumenten voor administratieve samenwerking op btw-gebied te versterken en het voorstel om de btw-regels voor het midden- en kleinbedrijf te vereenvoudigen. De verwachting is dat deze laatste drie voorstellen eind november 2017 zullen worden gepubliceerd.

In het werkprogramma 2018 komt een aantal acties terug die in het Actieplan kapitaalmarktunie waren aangekondigd. Beide Kamers hebben een kabinetsreactie over de mid-term review van het actieplan kapitaalmarktunie ontvangen op 30 juni jl. Met de mid-term review geeft de Europese Commissie het actieplan kapitaalmarktunie een nieuwe impuls door negen aanvullende prioritaire acties te nemen die voor 2019 tot resultaten moeten leiden. In de kabinetsreactie is het merendeel van de aanvullende acties ondersteund, zoals op het gebied van beleggingson-

dernemingen en beleggingsinstellingen. Het kabinet steunt de doelstelling van de Europese Commissie om te komen tot verdere integratie van de Europese kapitaalmarkt en heeft in beginsel een positieve grondhouding tegenover de gepresenteerde prioritaire acties in de mid-term review. De Europese Commissie dient daarvoor tijdig met goed onderbouwde voorstellen te komen.

Eerder is een actieplan aangenomen om de problematiek rondom niet-presterende leningen aan te pakken. Daarin is het verder ontwikkelen van secundaire markten benoemd als één van de vier onderdelen. Het is nog onduidelijk hoe de Commissie precies van plan is deze markt verder te ontwikkelen. Dit kabinet is van mening dat voor ontwikkeling van de markt voor niet-presterende leningen (NPLs), transparantie van groot belang is. Op deze manier kunnen kopers namelijk de risico's goed inschatten en daardoor tot een juiste prijs kunnen komen. Daarvoor is het ook van belang dat kopende partijen voldoende kennis hebben van de leningportefeuilles.

In sommige lidstaten worden banken geconfronteerd met moeilijkheden bij het uitwinnen van NPLs. Daarom lijkt de Commissie te kijken naar de mogelijkheden om het voor banken makkelijker te maken om het onderpand op deze leningen uit te winnen. In Nederland kennen banken in dit kader relatief gezien al een sterke positie. Voor Nederland is het niet nodig om meer zekerheid te verschaffen. Bovendien kan in Nederland pandrecht een vergelijkbare zekerheid bieden zonder het eigendom aan de bank te geven. Wat Nederland betreft worden de zekerheden voor banken vergroot in lidstaten waar het nodig is, via de nationale insolventiekaders aldaar. Waar nodig kan dit aangemoedigd worden bijvoorbeeld door aanbevelingen binnen het Europees Semester of via het vergelijken van uitkomsten («benchmarken»).

In eerdere publicaties heeft de Commissie al het idee van door staatsobligatie-gedekte waardepapieren (zogenoeten *sovereign bond-backed securities*, SBBS) gepresenteerd. Door het bundelen van nationale staatsobligaties verwacht de Commissie diversificatie van bankbalansen te kunnen stimuleren. Toch is het kabinet niet overtuigd van nut en noodzaak van het «SBBS»-idee. Het kabinet wil juist een goede weging van de risico's van individuele staatsobligaties op de balansen van banken. Alleen via deze weg wordt namelijk de link tussen banken en hun overheden daadwerkelijk doorbroken.

In het werkprogramma wordt aangekondigd dat voor het einde van 2017 een pakket met maatregelen over de Economische en Monetaire Unie (EMU) zal verschijnen. Een goed functionerende EMU is van groot belang voor Nederland en moet zorgen voor stabiliteit en groei. Nederland zet daarom in op een versterkte EMU, waarin alle lidstaten hun verantwoordelijkheden nakomen. Het kabinet zal op korte termijn een brief met betrekking tot de toekomst van de EMU aan beide Kamers zenden. Daarin gaat zij verder in op haar inzet. In deze brief zullen ook, mede met het oog op het aangekondigde Commissiepakket, de visie van het kabinet op omvormen van het ESM naar een EMF, een *fiscal capacity* voor de Eurozone, en de Europese begrotingsregels aan bod komen.

Infrastructuur en Waterstaat

Het kabinet hecht veel waarde aan snelle en ambitieuze uitvoering van de in het Circulaire Economie Actie Plan aangekondigde acties. In dit opzicht is het van belang dat de aankondigde acties zo snel mogelijk worden uitgevoerd. Het is derhalve goed dat deze in het werkplan nog staan aangemerkt voor het 4e kwartaal van 2017. Tegelijkertijd: dat het

opgenomen is in het werkplan van 2018 mag geen voorbode zijn voor uitstel naar 2018. Al deze voorstellen zijn immers prioritair: een kunststoffen strategie; minimum criteria voor hergebruik van water; herziening van de Drinkwater Richtlijn; de samenloop van wetgeving voor producten, chemicaliën en recycling; en het monitoring raamwerk.

Focus moet liggen op gedegen uitvoering van de voor het vierde kwartaal van 2017 voorziene acties, maar het werkprogramma ontbeert momenteel volledig een verwijzing naar de voor 2018 aangekondigde acties. Vooral van belang zijn de verkenning van mogelijkheden voor een meer coherent beleid voor producten; ondersteuning aan MKB voor vervanging van gevaarlijke stoffen; vereiste informatie over de repareerbaarheid van producten.

Daarnaast zal Nederland bij de Commissie aandringen op het opvolgen van de oproep van de Milieuraad in juni 2016 om de Raad jaarlijks van een update van de vorderingen met het Actieplan te voorzien. De laatste informatie van de Commissie zou erop wijzen dat de Commissie dit niet van plan is. De opstelling van diverse Lidstaten is echter dat een dergelijke update sneller aanwijzingen kan geven waar nu additionele actie gewenst is of welke actie nodig is na uitvoering van het huidige Circulaire Economie Actieplan.

Justitie en Veiligheid

Nederland kan in algemene zin positief reageren op het gepresenteerde *Counterterrorism* pakket. De benoemde aanpak ten aanzien van bescherming van openbare plekken, precursoren voor explosieven, chemische, biologische of radiologische/nucleaire stoffen, terrorismefinanciering en het voorkomen van radicalisering sluiten aan bij de Nederlandse aanpak. Wat ontbreekt is versterking van informatie-uitwisseling op JBZ-terrein, maar dit is reeds uitgebreid uitgewerkt in de onder Nederlands voorzitterschap opgestelde routekaart, die momenteel door het Estse voorzitterschap geactualiseerd wordt. Op het gebied van grensoverschrijdende toegang tot elektronisch bewijs is de Commissie in de Raadsconclusies over de verbetering van de strafrechtpleging in de cyberruimte gevraagd om mogelijkheden hiertoe te inventariseren.

In het *Counterterrorism* pakket wordt overigens verwezen naar het *Terrorist Financial Tracking System* (TFTS) zonder dit initiatief bij naam te noemen. De lidstaten zijn echter kritisch op het TFTS, de Nederlandse inzet is om zoveel mogelijk aan te haken bij bestaande procedures en systemen en niet meteen alle denkbare vormen van betalingen proberen af te dekken.

Het kabinet kijkt uit naar het te verwachten voorstel van de Commissie voor het verbeteren van grensoverschrijdende toegang voor de rechtshandhaving tot elektronisch bewijs, om vervolgens in te kunnen schatten welke gevolgen dit voorstel zal hebben. Niettemin onderstreept het kabinet dat grensoverschrijdende toegang tot elektronisch bewijs belangrijk is voor de opsporing in deze digitale tijd, waarbij de opslag van data binnen landsgrenzen een steeds beperktere rol spelen. Derhalve heeft Nederland onder andere tijdens de JBZ-raden in juni en oktober jl., waar de Commissie haar voortgang presenteerde, benadrukt dat de komst van een dergelijk voorstel wenselijk is.

Nederland ziet uit naar de voorstellen van de Commissie voor herziening van de verordening over het op de markt brengen en het gebruik van precursoren voor explosieven. Nederland zal inzetten op verdergaande Europese harmonisering van de aanpak van grondstoffen voor explosieven.

Op dit moment is er een voorstel tot wijziging van de 4e witwasrichtlijn in onderhandeling. Het voorstel bevat onder meer een verplichting voor lidstaten om een centraal bankrekeningen register te hebben. Nederland is opdrachtgever van een project dat onder andere aan deze verplichting invulling geeft. Hierbij gaat Nederland uit van toegang door alle opsporingsinstanties tot het verwijzingsportaal bankgegevens en voldoet Nederland al aan het voorstel van de Commissie op het punt van *«access to and use of financial data by law enforcement authorities»*.

Nederland heeft met interesse kennisgenomen van het voorstel van Commissievoorzitter Juncker om via een besluit van de Raad en het Europees Parlement tot een herzien Europees civiele beschermingsmechanisme (UCPM) met eigen operationele capaciteiten te komen, en wacht het voorstel af. Nederland is voorstander van een goed werkend Europees mechanisme, echter Nederland ziet veiligheid primair als nationale taak en verantwoordelijkheid.

Een effectieve aanpak van EU-fraude kan Nederland niet alleen bewerkstelligen. Samenwerking tussen de lidstaten van de Europese Unie is daarbij onontkoombaar, ook voor de effectiviteit van Nederlandse strafrechtelijk onderzoek. Deelname aan het Europees Openbaar Ministerie vergemakkelijkt de samenwerking om fraude met EU-geld te bestrijden. Het kabinet neemt daarom in de komende kabinetsperiode een besluit over het moment waarop Nederland zal toetreden tot het Europees Openbaar Ministerie. Ingevolge artikel 86, vierde lid, VWEU zou de bevoegdheid van het Europees Openbaar Ministerie (EOM) in de toekomst kunnen worden uitgebreid, bijvoorbeeld naar terrorismebestrijding, maar ook naar andere vormen van ernstige grensoverschrijdende criminaliteit. Daar is echter wel unanimiteit in de Europese Raad voor nodig. Vooralsnog is er echter geen concreet voorstel voor, laat staan besluitvorming over uitbreiding van de bevoegdheden van het EOM voorzien. De voor het najaar van 2018 voorziene Mededeling van de Commissie zal voor zover thans bekend enkel het perspectief van een uitbreiding van de bevoegdheid van het EOM naar terrorismebestrijding in 2025 schetsen. Het kabinet acht enigerlei uitspraken over een mogelijke uitbreiding van de bevoegdheid van het EOM in dit stadium en vooruitlopend op de evaluatie voorzien in artikel 119 van de EOM-verordening daarom volstrekt prematuur. De Commissie heeft op 27 september jl. een mededeling gepresenteerd met betrekking tot de uitvoering van de Europese Migratieagenda, waar de Commissie terug- en vooruitblijkt op de uitvoering van de Europese Migratieagenda van 13 mei 2015. Hierover heeft Uw Kamer inmiddels een BNC-fiche ontvangen. Het kabinet is met de Commissie van mening dat de uitvoering van de Europese migratieagenda vordert, maar verschillende aspecten verdienen extra aandacht om dit te vervolmaken. Zo verloopt de herziening van het gemeenschappelijk Europees asielstelsel moeizaam en hebben de brede migratiepartnerschappen met name voor wat betreft terugkeer nog onvoldoende resultaten opgeleverd. Het kabinet hoopt met de Commissie daarnaast op een spoedige afronding van de Blauwe Kaartrichtlijn. Daarnaast kondigt de Commissie nieuwe voorstellen ter herziening van de Visumcode en ter verbetering van het Visuminformatiesysteem aan, waarbij zij de oorspronkelijke voorstellen met betrekking tot de Visumcode en het rondreisvisum intrekt. De Commissie kondigt tevens een herziening van de Verbindings-officierenverordening aan. Deze verbindingsofficieren (ILO's) zijn een

belangrijk instrument in het kader van samenwerking met derde landen in de strijd tegen illegale migratie richting Nederland en het Schengen-gebied. Aanpassing van de verordening zou de samenwerking in het ILO-netwerk verder moeten faciliteren en bevorderen.

Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

De Europese Commissie zal naar verwachting begin volgend jaar een wetgevingsvoorstel presenteren om de Europese voedselvoorzieningsketen te verbeteren. Met dit voorstel en de bijbehorende effectenanalyse geeft de Europese Commissie gevolg aan de aanbevelingen die de *Agricultural Markets Taskforce* eind vorig jaar presenteerde en de Raadsconclusies hierover die in december 2016 zijn vastgesteld. Het kabinet waardeert dit initiatief en vindt het versterken van de weerbaarheid van de boer in de keten belangrijk. Zoals te lezen is in de reactie op de consultatie (Kamerstukken II [2017], 22 112, nr. 2399) is Nederland echter geen voorstander van Europese wetgeving met betrekking tot oneerlijke handelspraktijken. Ook zou Nederland graag zien dat de Europese Commissie verheldering van de mededingingskaders overweegt om de samenwerking van producenten te bevorderen, met name voor het tot stand laten komen van duurzaamheidsinitiatieven.

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Hoewel bijlage I van het werkprogramma voor 2018 geen andere voorstellen bevat op dit terrein dan de nieuwe generatie EU programma's in 2018, zal OCW nauw betrokken zijn bij voorstellen die relevant zijn voor OCW-beleid, maar waarvan de voortrekkersrol bij andere departementen ligt.

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

De Commissie heeft aangekondigd een voorstel uit te brengen ter oprichting van een Europese Arbeidsautoriteit (EAA). Het kabinet is groot voorstander van een effectieve Europese samenwerking bij het bestrijden van misbruik op sociaal gebied en een goede afstemming van de nationale activiteiten daarbij. Een EAA zou, onder bepaalde voorwaarden, een bijdrage kunnen leveren aan reeds lopende trajecten in dit verband, zoals het Platform tegen Zwartwerk. Het kabinet zal zijn oordeel over het voorstel uw Kamer te zijner tijd doe toekomen.

In het kader van de Europese pijler van Sociale rechten kondigt de Commissie daarnaast aan een initiatief uit te brengen met betrekking tot «de toegang tot sociale bescherming voor atypische zelfstandige werkers». Dit initiatief kan zowel wetgevende als niet-wetgevende elementen bevatten. Op welke categorieën van zelfstandige werkers en op welke aspecten van sociale bescherming dit initiatief betrekking zal hebben is nog onduidelijk. Het zal een vervolg vormen op de consultatie die op dit moment over dit onderwerp nog loopt onder de Europese sociale partners.

Eveneens in het kader van de Europese pijler van Sociale rechten kondigt de Commissie een herziening aan van richtlijn 91/533 betreffende de verplichting van de werkgever de werknemer te informeren over de voorwaarden die op zijn arbeidsovereenkomst of -verhouding van toepassing zijn. Aanleiding voor dit voornemen vormen de resultaten van de REFIT-evaluatie van deze richtlijn. Wat deze herziening zal bevatten wordt nog niet gemeld, daarom wacht het kabinet de voorstellen van de Commissie af.

De Commissie heeft ook aangekondigd een «Europese sociale zekerheidsnummer welke gebruikt kan worden op verschillende terreinen» te gaan ontwikkelen. Het kabinet acht het gewenst om, onder andere in het kader van de grensoverschrijdende fraudebestrijding, de mogelijkheden daartoe te verkennen. Daarbij hanteert het kabinet wel de uitgangspunten dat voortgebouwd moet worden op reeds bestaande identificatiesystemen in Europa en dat de privacy van burgers voldoende moet worden gegarandeerd.

Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Bijlage I van het Werkprogramma voor 2018 bevat geen wetgevende voorstellen die op deze specifieke beleidsterreinen van toepassing zijn. In het werkprogramma wordt wel een Joint Action (gemeenschappelijk actieplan) over vaccinatiebeleid aangekondigd, om lidstaten te helpen bij de uitvoering van vaccinatieprogramma's, het terugdringen van vaccinatievrees en het verbeteren van het aanbod van vaccins. Ook Nederland heeft zich voor de Joint Action aangemeld. In de Kamerbrief van 22 juni 2017 over «Vaccinatiegraad en jaarverslag Rijksvaccinatieprogramma Nederland 2016» staat dat niet alleen in Nederland, maar ook in veel andere Europese landen een dalende vaccinatiegraad te zien is. Omdat infectieziektenuitbraken geen rekening houden met grenzen, is toen ook het belang van Europese uitwisseling onderstreept. In dat kader verwelkomt Nederland deze *Joint Action*.